

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 20. novembra 1867.

Gospodarske stvari.

Zbor avstrijskih svilorejcev na Dunaji.

Odkar je cesarstvo naše po nesrečnih vojskah na Laškem Lombardijo in Beneško zgubilo, je vsako leto okoli 20 milijonov funtov kokonov (svilnih mešičkov) na zgubo. To pa je velika škoda našim narodno-gospodarskim razmeram. Presvitli cesar spoznavši veliko imenitnost sviloreje (pridelovanja žide), *) je tedaj po lastnoročnem pismu od 15. oktobra 1866. leta ministerstvu ukazal, naj išče potov in pomočkov, kako bi se sviloreja zdatno dala povzdigniti v našem cesarstvu.

Da bi c. k. ministerstvo spolnilo nalogo svojo, zato je sklicalo — kakor so „Novice“ že povedale — zbor izvedenih svilorejcev na Dunaj in povabilo kmetijske družbe vseh avstrijskih dežel, naj pošljejo izvedence v to skupščino. Družbe kmetijske so rade to storile in 15. dne preteklega meseca se je začel zbor, v katerem so bile nadomestovane vse dežele. Kranjsko kmetijsko družbo je zastopoval grof Barbo, goriško pl. Ritter, štajarsko svilorejno društvo prof. Hlubek itd. Hrvaško-slavonsko dvorno kancelarijo je zastopal kr. namestništva svetovalec Baltić, Istrijo marquis Polesini in K. Camus, Dalmacijo dr. pl. Casalonza in Ed. Zbutega. Ministerstvo je kot izvedence v ta zbor poklicalo: barona Bretton-a, Jan. Fichtnerja, Arm. Kohna, dvornega svetovalca Pabsta, prof. dr. Gorena, prof. Haberlandta, Otona Hornbostla, Hübnerja, barona Ratha, Pstrosa in dr. Kreutzberga. Predsednik zboru je bil sekcijni načelnik v ministerstvu baron Weis, poročevalec minister-ski svetovalec dr. Hamm, zapisnikar baron Hohenbruk.

Ministerstvo je zboru zastavilo 9 glavnih vprašanj. Tri dni je trajala skupščina (15., 16. in 17. oktobra), pomenki so bili v mnogih vprašanjih prav živi in sklenilo se je to-le:

Prvo vprašanje je bilo: kaj je mogoče storiti, da se reja murbovih dreves bolj razširi in vzlasti da se pomnožijo učilnice za murvorejo?

Sklepi so bili ti-le: 1. Vlada naj nagovori deželne zbore, soseske in društva, da se, kar jim je moč, prizadevajo za to, da se napravi veliko šol za poduk v reji murbovega drevja, in da se prav veliko mladih murbpo nizki ceni prodá kmetovalcem. 2. Vlada naj dela na grajščake, društva železnih cest in podvzetnike cestnih stavb, da si prizadevajo za nasadbo murb. 3. V ljudske šole naj se djanski (praktični) nauk v obravnavanju murbovih dreves vpelje. 4. Za povzdigo murboreje naj vlada ustanovi premije iz državne blagajnice (kase).

*) Laška dežela je največ po sviloreji obogatela.

Na drugo vprašanje: Kje naj se napravijo ve like skušnice za poskušnje v sviloreji? in kako naj se ravnajo te naprave? nasvetovalo se je to-le: 1. Najmanj ena, velika taka skušnica naj se ustanovi kot državna naprava sè strogo znanstvenim namenom. 2. Ona naj si prizadeva a) do dobrega dognati pogoje, po katerih more sviloreja sploh napredovati, b) naj skuša mnogovrstne svilne gosenice po njihovi naturi, da se na tanko izvé, ktera plemena so za ta, ktera za drug kraj, c) ona naj preiskuje na tanko, da izvé, v čem obstoji ona kužna bolezen, ki je že toliko te živalce podavila. 3) Za preskušnje semen naj se napravijo skušnice, ki so ali samostojne ali v zvezi s svilorejnimi družbami.

Tretje vprašanje se je glasilo: Ali so gosenice prav iz Japana pripeljane še zmiraj najbolje? Kako se moremo zagotoviti, da je japaneško seme res pravo? Kaj nas skušnje učé o mnogih novih svilorejkah, ki smo jih poslednja leta dobili v Avstrijo, in kaj vzlasti o onih svilnih gosenicah, ki se redijo od hrastovega listja in se imenujejo Yama-mai? — Ker je spoznano, da so nam japanske gosenice zdaj neobhodno potrebne, zato je bilo sklenjeno, vladi nasvetovati, naj na to dela, da se privatne družbe ustanovijo, katerim je skrb za dobro, pravo seme, in od katerih potem svilorejna društva morejo dobivati tako seme.

(Konec prihodnjič.)

0 uravnavanji in gospodarstvu kmetij sploh in nekoliko besed o umnem kmetovanji.

(Dalje.)

Sploh moram omeniti pri tej priložnosti, da, če hočemo peso za sladkor sejati, jej moramo dati dobro močno zemljo, pridno jej gnojiti, da nam polje ne omaga in čisto ne opeša, kajti pesa za sladkor zeló izmolze zemljo in marsiktera kmetija, ktera je preveč pese za sladkor pridelovala, je svoje polje tako oslabila, da poprejšnje dobro polje ni moglo več obroditi; zato vsem, ki sejejo peso za sladkor, posebno gorko prikladam na srce te besede, naj pridno gnojé, naj umno kolobarijo, naj na isto njivo ne dajejo več let zaporedoma pese, ampak naj vrstijo repo z žitom in drugimi rastlinami, kakor smo videli v raznih kolobarjih. Dobro in umno je peso za sladkor sejati, kakor sem že omenil; al treba je tudi umno kolobariti, da skrbimo za prihodnost, da ne oropamo zemlje.

To so dobrohoteči opomini vsem tistim, ki so pričeli peso za sladkor sejati. Da je vse to resnično, to vem od mnogih krajev, kjer sem slišal gospodarske oskrbnike tožiti, da je zemlja zeló opešala ondi, kjer so morali preveč pese za sladkor sejati, na povelje

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrto leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 27. novembra 1867.

Gospodarske stvari.

Zbor avstrijskih svilorejcev na Dunaji.

(Konec.)

Četrto vprašanje se je glasilo: Kaj se dozda v, da je pomagalo zoper kugo bolnih črvičev? Kako bi se dalo po izgledu francozke dežele to storiti, da bi se reje črvičev veliko ljudi poprijelo in bi tedaj ne bilo na enem kupu preveč te živalce? — Sklep zborov je bil: Ker dosihmal ni še nobena pomoč znana zoper to kužno črvičjo bolezen, naj vlada svilorejna društva opomni, da skušajo svilorejo v tacih krajih vpeljati in razširiti, kjer dosihmal še ni bilo bolezni, da se tako izredí zdravo seme.

Peto vprašanje je bilo: Kako bi se dal nauk o sviloreji v ljudske šole vpeljati? Ali ne bi koristilo, da bi se nauk o reji murb in svilnih gosenic razkladal po možéh, ki zato po deželi potujejo? — Na to vprašanje je zbor odgovoril: naj vlada na vso moč skrbi, da se mladina v ljudskih šolah podučuje o sviloreji, pa naj tudi na to dela, da hodijo izvedeni možje po deželi, ki kmete podučujejo v reji murbovih dreves in svilnih gosenic. Zastopnik vladni je zboru obljubil, da bode vlada rada to storila.

Na 6. vprašanje: ktere bukve naj se priporočajo za ta nauk? je zbor odgovoril, naj se to prepusti vsaki deželi, da si izberó najboljše bukvice.

Dalje so se stavila še sledeča vprašanja: Pod kterimi pogoji naj vlada izvrstnim svilorejcem delí državne premije? — kako bi se pospešiti dala vstanovitev svilorejnih društev? — kako naj bi se to naredilo, da bi svilorejna društva nakupovala od svilorejcev pridelke, da bi jih ti lože spečali, in kako bi se dalo več motovilnic za svilo vpeljati? — kje naj bi se sejmi vpeljali za prodaj kokonov (svilnih mešičkov)? O vseh teh vprašanjih so bili pogovori prav živi in sklenilo se je to-le: 1) vladi ali svilorejnemu društvu naj se prepusti, da se odločijo pogoji, pod kterimi država delí premije, za to pa, če je kdo djansko izpeljal prerajstvo svilnih črvičev, da izgine bolezen, naj se izpiše za premijo 5000 gold. 2) V pomoč svilorejnih društev naj dá vlada najmanj 25.000 gold. Svilorejna društva naj se ustanovijo v tacih deželah, kjer se vidi, da imajo ljudje največ veselja do sviloreje. 3) Kokoni naj se nakupujejo po stanovitno vredjeni meri, ne pa na vago; motovilnice naj se naredé velike in take, ki imajo premoženja za to obrtnijstvo; sejmi za kokone naj si vstanovijo posamezne dežele po svojih potrebah.

S tem so bila dognana vprašanja, ki jih je vlada stavila zboru. Zbor pa je sam od sebe še sklenil sledeče:

1. Prav posebno naj se podpira domače izdelovanje svile (žide).
2. Vlada naj skrbi za to, da to, kar je zbor sklenil, se začne izpeljavati že prihodnjo spomlad.
3. Vlada naj skrbi, da se statistični popisi o sviloreji povsod napravljajo po enacih pravilih.
4. Vlada naj skrbi, da se učitelji ljudskih šol in pa bogoslovci podučujejo v sviloreji.
5. V enem ali saj dveh letih naj se zopet skliče zbor svilorejcev.

Ministerski svetovalec Hamm je ponovil zagotovilo, da si bo vlada na vso moč in tudi z denarno podporo prizadevala, pospešiti svilorejo v cesarstvu našem, in je v zboru zbrane može prosil, naj bodo aposteljni za razširjevanje toliko važne sviloreje. V imenu zborovem je gosp. Kürschner se zahvalil ministerstvu, da je to reč v svoje roke vzelo, in je sklenil s slava-klicem Njihovemu Veličanstvu. Predsednik baron Weiss je se zahvalo gospodom, ki so prišli v zbor in vladi svoje dobre svete dali, sklenil zbor.

Mi pa se nadjamo, da bo ta zbor lep sad rodil na korist posameznim svilorejcem, mnogim deželam in vsemu cesarstvu, kajti svila (žida) je blago, ki bode svojo ceno imelo, dokler bode svet stal, tedaj se bode trud vselej in vsakemu poplačal, ki se pečá s tem pridelkom.

Gospodarske pravice o živalih. *)

Po državljanskem zakoniku spisal Ivan Gršak.

Koliko hasni nam daje ljubo živinče! Ne le da nam vlek delati pomaga na polji, dati nam mora tudi svoje meso za naš živež, svojo kožo za naš obutej; rogovi, parklji, dlake, kosti, vse se porabi od naše živine. Al kako se živina glešta, kako je treba gospodariti živinorejcu, ne spada sem; naravopisje in poljedelstvo, posebno živinoreja, ima to učiti. Tu bomo le pogledali tudi pravniško stran, kadar namreč živali postanejo vzrok kakošne terjatve, kakošne pravice. Marsikdo izmed nas se bo spomnil, kak posel ima včasih pastir s svojo živino na paši, da mu ne uide v sosedovo koruzo, marsikdo se bode spomnil prepira, ki sta ga sosedu imela zavolj kakega svineta, ki je v škodo zahajalo na sosedovo njivo. Gotovo je pa tudi, da bi se marsikteri prepir lahko odvrnil, ako bi se kmetje ozirali včasih saj po tistih (gospodarskih) pravicah, ki se najbolj kmeta tičejo. Zato bom poskusil na kratko omeniti dotičnih postav našega

*) Na vprašanje, ki je došlo „Novicam“ iz Gorenškega, ne moremo boljšega odgovora dati, kakor to, kar je gosp. dr. Gršak pisal v 2. zvezku izvrstne „Čitalnice“ svoje. Vred.